İSTES

İNSAN, SANAT & TEKNOLOJİ SEMPOZYUMU

4-5 KASIM 2024

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

İletişim Fakültesi
Görsel İletişim Tasarımı

TEMA

Tekno-Sanat, Gerçeklik ve YABANCILAŞMA



www.istes.ticaret.edu.tr

ÖNEMLİ TARİHLER

- **Özet Bildiri Son Teslim Tarihi:** 15 Ağustos 2024
- **Hakemlere Dağıtım:** 1 Eylül 2024
- **Kabul Edilen Bildirilerin İlan Tarihi:** 1 Ekim 2024
- **Sempozyum Programı İlanı:** 15 Ekim 2024
- **Sempozyum:** 4-5 Kasım 2024
- **Bildiri E-Kitapçığı Yayın Tarihi:** 20 Şubat 2025

Sayın Serap ÜNAL ve Ayşe Melike BİRCAN,

4-5 Kasım 2024 tarihinde İstanbul Ticaret Üniversitesi'nde düzenlenecek olan İNSAN, SANAT & TEKNOLOJİ SEMPOZYUMU'na gösterdiğiniz ilgi için teşekkür ederiz. Kongremize göndermiş olduğumuz **"Yabancılaşma ve Sanat: 3B Yazılım ve Yazıcılarla Seramik Üretimi"** başlıklı bildiri özet metniniz kör hakem usulü ile değerlendirmeye alınmış ve hakem raporları doğrultusunda kabul edilmiştir.

Sözlü sunumlar sempozyum programı kapsamında 4-5 Kasım 2024 tarihinde üniversitemiz Sütlüce yerleşkesinde gerçekleşecektir. Sizleri aramızda görmekten mutluluk duyacağız.

Saygılarımızla,

İnsan, Sanat ve Teknoloji Sempozyumu Düzenleme Kurulu

YABANCILAŞMA VE SANAT: 3B YAZILIM VE YAZICILARLA SERAMİK ÜRETİMİ

Doç. Dr. Serap ÜNAL*

Arş. Gör. Ayşe Melike BİRCAN**

Özet

Sanat, tarih boyunca insanın kendini ifade etme ve çevresindeki dünyayı anlama biçimlerinden biri olmuştur. Sanatçılar, eserlerinde bireyin ve toplumun psikolojik, sosyolojik ve kültürel durumlarını yansıtarak, dönemlerinin ruhunu ve sorunlarını görünür kılmışlardır. Bu bağlamda, yabancılaşma kavramı sanatın önemli bir konusu haline gelmiştir. Yabancılaşma, bireyin kendisi, toplumu ve çevresiyle olan bağlantısını kaybetmesi anlamına gelir ve modern dünyada hızla gelişen teknoloji ve dijitalleşme ile daha da derinleşmiştir.

Yabancılaşma kavramının sanat ile ilişkisi, 3B yazılım ve yazıcılarla yapılan seramik üretimi üzerinden değerlendirilecektir. Bu değerlendirme, Marks, Hegel ve Heidegger gibi filozofların yabancılaşma teorileri, Frankfurt Okulu Düşünürlerinin önermeleri, Endüstri Devrimi'nin etkileri ve Bauhaus Okulu'nun sanata yaklaşımı çerçevesinde ele alınacaktır.

Marx'a göre, sanat da kapitalist toplumda yabancılaşmanın bir parçası haline gelir. Sanatın metalaştırılması, onun özgür ifade ve eleştiri aracı olma işlevini zedeler. Ancak, Marx aynı zamanda sanatın yabancılaşmaya karşı bir direnç alanı olabileceğini de kabul eder. Sanat, bireyin yaratıcı potansiyelini açığa çıkararak, kapitalizmin yabancılaştırıcı etkilerine karşı durabilir.

Hegel, yabancılaşma kavramını insanın kendisiyle ve dünyayla olan ilişkisi bağlamında ele almıştır. Ona göre, birey kendi emeği ve yaratıcılığı ile kendini gerçekleştirirken, toplumsal yapılar ve ekonomik sistemler tarafından bu süreçten koparılabilir. Hegel'in yabancılaşma teorisi, bireyin emeğine ve ürününe yabancılaşmasını vurgulayarak, sanayi toplumlarının bireyi nasıl nesneleştirdiğini ortaya koyar. Hegel'e göre, sanat, insanın kendini ve dünyayı anlama yollarından biridir. Sanat, insanın duyusal ve zihinsel yetilerini birleştirerek, gerçekliği estetik bir biçimde kavramasını sağlar. Hegel, sanatı "mutlak tin" (Absolute Geist) kavramının bir ifadesi olarak görür. Mutlak tin, insanın kendini ve dünyayı anlama sürecindeki en yüksek aşamadır ve sanat, din ve felsefe ile birlikte bu sürecin önemli bir parçasını oluşturur.

* Doç. Dr. Serap ÜNAL, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Isparta-Türkiye, serapunal@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2407-1789

** Arş. Gör. Ayşe Melike BİRCAN, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Isparta-Türkiye, aysebircan@sdu.edu.tr, ORCID: 0009-0008-2261-9222

Hegel'in estetik teorisi, sanatın gelişim sürecini tarihsel bir perspektifle ele alır. Ona göre, sanatın tarihsel gelişimi üç ana döneme ayrılır: sembolik sanat, klasik sanat ve romantik sanat. Bu dönemler, sanatın içerik ve form bakımından geçirdiği dönüşümleri ifade eder.

Heidegger ise yabancılaşmayı insanın varoluşsal deneyimi üzerinden açıklamış, modern teknolojinin insanı doğal dünyadan ve kendi özünden uzaklaştırdığını savunmuştur. Heidegger'in görüşüne göre, teknoloji, insanın dünyayla olan otantik bağını zayıflatarak, bireyi köksüzleştirir ve yabancılaştırır. Bu düşünceler, sanatın yabancılaşmayı aşma potansiyelini vurgulamış, sanatçının eserle kurduğu ilişkinin önemini ortaya koymuştur.

Horkheimer ve Adorno, "Aydınlanmanın Diyalektiği" adlı eserlerinde, kapitalist toplumlarda kültür endüstrisinin bireyleri nasıl yabancılaştırdığını tartışırlar. Kültür endüstrisi, sanatın ve kültürel üretimin standartlaşması ve metalaşması yoluyla bireyleri pasifleştirir ve eleştirel düşünceden uzaklaştırır. Bu durumun, bireyin özgün yaratıcılığını ve eleştirel bilincini zayıflatarak, toplumsal kontrolü pekiştireceğini öne sürerler. Adorno, sanatın yabancılaşma karşısında sahip olduğu potansiyel hakkında iyimserdir. Ona göre, sanat, toplumun yabancılaştırıcı ve baskıcı yapılarına karşı direnme kapasitesine sahiptir. Adorno, "negatif diyalektik" kavramını kullanarak, sanatın mevcut toplumsal gerçekliği eleştirel bir şekilde yansıtabileceğini ve böylece bireylerin farkındalığını artırabileceğini savunur.

Benjamin, "Sanat Eserinin Mekanik Yeniden Üretimi Çağında" adlı makalesinde, sanatın mekanik yeniden üretim teknolojileriyle (fotoğraf, film vb.) demokratikleşme potansiyeline dikkat çeker. Ancak, bu durum aynı zamanda sanatın "aura"sının (biricikliği ve özgünlüğü) kaybolmasına ve metalaşmasına yol açar. Benjamin, bu sürecin hem yabancılaştırıcı hem de özgürleştirici olabileceğini öne sürer.

Endüstri Devrimi, toplumsal ve ekonomik yapıları köklü bir şekilde değiştirmiş, üretim süreçlerini mekanikleştirerek bireyin emeğiyle olan bağını koparmıştır. Bu dönemde, sanat ve zanaat arasındaki ayrım belirginleşmiş, seri üretim teknikleri bireysel yaratıcılığı ve el becerisini geri plana itmiştir. Sanatçılar ve zanaatkârlar, sanayi üretiminin tekdüzeliğine karşı çıkarak, bireysel yaratıcılığı ve estetik değerleri savunmuşlardır. Bauhaus Okulu, bu duruma tepki olarak ortaya çıkmış ve sanat ile zanaatı birleştirmeyi hedeflemiştir. Walter Gropius tarafından kurulan Bauhaus, fonksiyonel ve estetik tasarımlar üreterek, sanatçının ve zanaatkârın emeğini ve yaratıcılığını yeniden ön plana çıkarmıştır. Bauhaus'un sanata yaklaşımı, bireyin emeğiyle olan bağını güçlendirmeyi ve yabancılaşmayı aşmayı amaçlamıştır.

3B yazılım ve yazıcı teknolojileri, sanat ve tasarım dünyasında devrim niteliğinde değişiklikler yaratmıştır. Bu teknolojiler, sanatçılar ve tasarımcılar için daha önce hayal edemedikleri olanaklar ortaya koymaktadır. 3B yazılımlar, karmaşık ve detaylı modellerin yaratılmasına imkân tanırken, 3B yazıcılar bu modellerin fiziksel objelere dönüştürülmesini sağlamaktadır. Seramik

üretiminde de bu teknolojiler, geleneksel yöntemlerin ötesine geçerek yenilikçi ve özgün eserlerin ortaya çıkmasına olanak tanımaktadır. Ancak, 3B yazılım ve yazıcı teknolojileri, seramik sanatında yabancılaşma kavramını farklı bir boyuta taşımaktadır. Geleneksel seramik üretimi, sanatçının elleriyle şekil verdiği, fiziksel emeği ve dokunuşuyla bütünleşen bir süreçtir. Bu süreç, sanatçının eserle kurduğu doğrudan bağ nedeniyle yabancılaşmayı azaltan bir deneyim sunar. Ancak, 3B teknolojilerle yapılan seramik üretimi, bu bağı koparark sanatçının eserden uzaklaşmasına neden olabilir. Sanatçı yazılımını kendi yapmadığı tasarımlar için ancak kendine ait olmayan yazılımlarla oluşturulan tasarımlar arasında seçim yaparak kendi beğenisini ortaya çıkarabilir. Bu da süje-obje bütünlüğünü kuşkusuz zedeleyecektir.

Bununla birlikte, 3B teknolojiler sanatçılara daha önce mümkün olmayan yaratıcı olanaklar sunmaktadır. Sanatçılar, bu teknolojileri kullanarak yeni formlar ve yapılar keşfedebilir, eserlerine farklı bir boyut kazandırabilirler. Bu süreçte, sanatçıların yabancılaşma deneyimleri de değişebilir. 3B yazılımlar ve yazıcılar, sanatçının yaratıcı sürecini dijital platformlara taşırken, bu yeni ortamda sanatçının eserle olan ilişkisini yeniden tanımlamaktadır. Yabancılaşma, sosyolojik ve felsefi perspektiflerden incelendiğinde, bireyin toplumsal yapılar ve ekonomik sistemlerle olan ilişkisi önemli bir rol oynar. Hegel'in ve Heidegger'in yabancılaşma kavramları, modern teknolojinin ve endüstriyel üretim süreçlerinin bireyin özünü ve emeğini nasıl etkilediğini göstermektedir. Bauhaus Okulu'nun sanatı ve zanaatı birleştirme çabaları, bu yabancılaşmayı aşma girişimleri olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, yabancılaşma kavramı ve yarattığı karmaşa, sanatın önemli bir konusu olarak kalmaya devam etmektedir. Hegel ve Heidegger'in felsefi düşünceleri, Endüstri Devrimi'nin toplumsal etkileri ve Bauhaus Okulu'nun sanata yaklaşımı, yabancılaşma kavramının derinlemesine anlaşılmasına katkıda bulunmuştur. 3B yazılım ve yazıcı teknolojileri, seramik sanatında yeni bir dönemi başlatmış, sanatçılara ve tasarımcılara geniş bir yaratıcı alan sunmuştur. Bu teknolojiler, sanatçının eserle olan ilişkisini ve yabancılaşma deneyimini yeniden şekillendirmiştir. Sanatçılar, 3B teknolojileri kullanarak eserlerinde yeni ifade biçimleri ve formlar keşfederken, yabancılaşma kavramını da farklı açılardan ele alabilmektedirler. Bu yazıda, 3B yazılım ve yazıcılarla yapılan seramik üretiminin sanatçının yabancılaşma deneyimini nasıl etkilediği ve bu teknolojilerin sanat dünyasındaki yeri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılaşma, Sanat, Seramik, 3B yazılım, Frankfurt Okulu

Kaynakça

Adorno W. T. (1990). *Toplum Üzerine Yazılar*. İstanbul: Belge Yayınları

Akdeniz, E. B. (2017). *J. P. Sartre'da yabancılaşma fenomeni*. İstanbul: Pales Yayınları.

Althusser, L. (1994). *"İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları".* İstanbul: İletişim Yayınları.

Althusser, L. (2005). *"Yeniden Üretim Üzerine".* İstanbul: İthaki Yayınları,

Bauchau, H. (2014). *Antigone.* (S. Dolanoğlu, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2003).

Benjamin, W. (2002). *Pasajlar*. İstanbul: YKY.

Benjamin, W. (2015). *Estetize Edilmiş Yaşam.* (Sanat'tan Savaş ve Siyasete Alman Faşizminin Kuramları) (Sunan: Ünsal Oskay). İstanbul: Der Yayınları.

Bewes, T. (2012). *Şeyleşme-Geç Kapitalizmde Endişe.* İstanbul: Metis.

Çoban, B. (2015). *Söylem, İdeoloji ve Eylem: İktidar ve Muhalefet Arasındaki Mücadeleyi Çözümleme Denemesi. Söylem ve İdeoloji* (Der: B. Çoban, Z. Özarslan). İstanbul: Su Yayınları.

Dellaloğlu, B. F. (2010). *Romantik Muamma.* İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Dobrolyubov, N. A. (1987). *Oblomovluk Nedir?* İstanbul: Yön Yayıncılık.

Fischer, E. (2010). *Sanatın Gerekliliği.* (C. Çapan, Çev.). İstanbul: Payel Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 1995)

Foucault, M. (2015). *Hapishanenin Doğuşu*. Ankara: İmge Yayınları.

Gombrich, E.H (1997). *Sanatın Öyküsü.* İstanbul: Remzi Kitabevi

Hegel, G. W. F. (2015). *Tinin Görüngübilimi.* (A. Yardımlı, Çev.). İstanbul: İdea Yayınları. İstanbul: Su Y.

Jameson, F. (1997). *Marksizm ve Biçim.* (M. H. Doğan, Çev) Yapı Kredi Yayınları

Kaprow, A. (1993). *Essays on the Blurring of Art and Life*, Berkeley: University of California. İstanbul: İletişim.

Lebowitz, A. M. (2013). *"Karl Marx / Gotha Programının Eleştirisi".* Marksist Klasikleri Okuma Kılavuzu. İstanbul: Yordam Yayınları.

Lukacks, G. (1978). *Estetik 1*. İstanbul: Payel Yayınları.

Marx K. (1999). *Alman İdeolojisi.* Ankara: Sol Yayınları

Marx, K. (2010). *Yabancılaşma.* (K. Somer, A. Kardam, S. Belli, A. Gelen, Y. Fincancı, A. Bilgi, Çev.). Ankara: Sol Yayınları.

Marx, K. (2016). *1844 el yazmaları* (M. Belge, Çev.). İstanbul: Birikim Kitapları.

Ollman, B. (2015). *Yabancılaşma.* (A. Kars, Çev.). İstanbul: Yordam Kitap.

Pappenheim, F. (2002). *Modern İnsanın Yabancılaşması*. Ankara: Phoenix.

Sopohkles. (2016). *Antigone.* (B. Tuncel, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Tolstoy, L. (2004). *Sanat Nedir*. İstanbul: Bilge Karınca.

Tompkins, C. (1996). *Duchamp: A Biography.* U.S.: Henry Holt and Company, Inc.

Tunalı, İ. (1993). *Estetik.* Ankara: Remzi Kitapevi.

Young H. D., ve Freedman, Roger A. (t.y.). *Sears ve Zemansky'nin Üniversite Fiziği.* Baskı 12 Cilt 2, İstanbul: Pearson Yayınları.

Zizek, S. (2004). *Yamuk Bakmak.* İstanbul: Metis Yayınları